

Kad se pak pojam vjere shvati u potpunom, egzistencijalnom smislu, tada je jasno da to nije odlazak u tzv. fideizam, nego da vjera treba i razumno tumačenje. Kao što i papa govori o tome u svojoj najnovijoj enciklici »Fides et ratio«. Dakle, i vjera i razum. Jedno i drugo. Tu bih citirao Hansa Künga: »Mi smo za racionalnost, ali smo protiv racionalizma u vjeri.« Mislim da u tom smislu treba čitati i raspravu o presudnoj ulozi vjere, a zaziranju od racionalizma – kako to iznosi Tomaš Špidlik u ovom djelu.

Zaključak

Ovo djelo nije manual niti školski traktat o Trojstvu, već knjiga koja o Bogu Ocu, Sinu i Duhu Svetome progovara prvenstveno iz područja kršćanske duhovnosti. Ona govori iz kršćanskog iskustva, dijaloški, dajući posebno prostora iskustvu istočne duhovnosti. Ona je stoga vrijedno obogaćenje na polju našeg izdavaštva, jer takvih naslova upravo nedostaje.

Zbog toga se iskreno radujem ovom djelu te čestitam i zahvaljujem »Glasu Koncila« koji ga je izdao. Zahvaljujem uredniku Nedjeljku Pintariću, prevoditeljima: Ivanu Nekiću, dr. Danijelu Labašu i dr. Ivanu Šašku, također i lektoru prof. Domaگوju Grečlu, te Željku Filetinu koji je načinio prijelom.

Mons. Vlado Košić

STJEPAN BALOBAN: Etičnost i socijalnost na kušnji, Kršćanska sadašnjost 1997.

Knjiga »Etičnost i socijalnost na kušnji«, dr. Stjepana Balobana izašla je 1997. godine, kao 31 svezak niza »Teološki radovi« u nakladi Kršćanske sadašnjosti. Autor je profesor moralne teologije i

društvenog nauka Crkve na KBF Sveučilišta u Zagrebu te pročelnik »Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve«. Objavio je više članaka o socijalnoj problematici te uredio nekoliko knjiga. I ova je knjiga sinteza njegove misli. Radi se uglavnom o skupljenim predavanjima na raznim stručnim skupovima i tribinama. Tekstovi su neznatno prerađeni i složeni u nekoliko tematskih cjelina.

Knjiga se sastoji iz dva, ili možda tri, dijela. Prvi je dio posvećen socijalnoj problematici u užem smislu riječi. Teme kao što su: Socijalna problematika – »znak vremena u Hrvatskoj«, Društveni nauk Crkve: model ili privid, Etika i poduzetničko gospodarstvo, Etički problemi pretvorbe i privatizacije vlasništva, Potreba za etikom u gospodarstvu, Zauzimanje Katoličke Crkve za stradanja konkretnog čovjeka u ratu, Socijalna problematika Crkve na pragu trećeg tisućljeća, Socijalna problematika u Katekizmu Katoličke Crkve, Pitanje demokracije u socijalnim dokumentima Crkve. To su teme zasigurno najaktualnije danas kada govorimo o socijalnom angažmanu Crkve i oživotvorenja socijalnog nauka Crkve.

Tko god po prvi puta čita knjigu, gotovo njezin prvi dio koji je i najvažniji, suočiti će se s mnoštvom pitanja koje autor postavlja. Tako da može doći u nedoumicu kako se Crkva i njezin socijalni nauk zapravo nalaze još u svojim začecima, barem u našem modernom hrvatskom društvu. Da je tome tako potvrđuje i autor koji, kao vrsni poznavatelj ne samo teoretskih principa socijalnog nauka nego i prakse u koju bi se taj nauk trebao utjeloviti, u više navrata ponavlja kako socijalni nauk Crkve u nas nije dovoljno poznat, te mu ova teza služi kao polazište razmišljanja ali i metodologije rada. On se stavlja na pionirski posao sagledavanja

najhitnijih pitanja naše svakodnevice u svjetlu socijalnog nauka Crkve.

U svezi toga valja pročitati njegove riječi na str. 24 gdje autor navodi dva načina kako društveni nauk Crkve približiti svim zainteresiranima. »Prvi način jest organiziranje većih ili manjih skupova na kojima će se obrađivati pojedina, za naše vrijeme i prilike, aktualna pitanja društvenog nauka Crkve. ... Drugi način jest upoznavanje širih slojeva ljudi sa socijalnim učenjem Crkve. To je najvažnije. To pretpostavlja rad u dva smjera, tj. pisanom riječju i usmenim putem.«

Ova knjiga želi biti doprinos ovom zahtjevu: upoznavanje socijalnog nauka Crkve.

Druga poluga oko koje se koncentrira razmišljanje autora je sljedeća konstatacija: ako tkivo ovog našeg današnjeg društva želimo izliječiti unošenjem u njega više socijalnih i društvenih kreposti, onda je najprije potrebno postaviti dijagnozu bolesti. Od čega i zašto boluje ovo naše društvo? Koje su mu vrijednosti najpotrebnije? U tom smislu autor evidentira brojne »moderne grijeh« i neetička ponašanja. Ovo je značajan doprinos za sve koji žele aktivno se angažirati u ovom društvu, bilo kao poduzetnici ili u nekom drugom smislu. U vremenu kada su nejasni kriteriji razlikovanja što je dobro a što zlo, što je etički a što neetički, što je u skladu s kršćanskim načelima a što nije, evidentiranje negativnosti je prvi korak u oživotvorenju društvenog nauka Crkve. I ovo pokazuje da se pitanje društvenog nauka u nas još uvijek nalazu u fazi analize stanja. Bilo bi utopistički očekivati od bilo koga u Hrvatskoj danas da učini neke pozamašne korake u smislu oživotvorenja društvenog nauka dokle god nam stanje stvari ne bude jasno.

Ovo dokazuje da se autor u svom razmišljanju i analizama postojećeg stanja odlučuje uglavnom za induktivnu metodu, ka-

kva prevladava u društvenom nauku tamo negdje od pape Ivana XXIII. Razmišlja se polazeći od postojećeg stanja. Mora se priznati da autor nije podlijegao napasti koju ova metoda sa sobom nosi, tj. da se, suočeni s realnim stanjem stvari i brojnošću neetičkih ponašanja, pokušava učiniti jeftine kompromise i relativizirati neke temeljne principe društvenog nauka. Ne vjerujem da bi knjiga bila zadobila na atraktivnosti kada bi autor bio posegnuo za nekim »avangardnim« rješenjima. Nemali broj ljudi u nas misli upravo da se mi sada moramo pomalo vratiti na neke osnovne principe društvenog nauka, kao što su principi solidarnosti, pravednce raspodjele, uvažavanje emarginiranih. Možda je i ova knjiga htjela učiniti svojevrsan »korak unatrag«, nakon što nam je postalo jasno da smo ubrzanim ritmom uletjeli u jedan oblik divljeg kapitalizma koji pred sobom ruši mnoge vrijednosti.

Moramo priznati da autor nije imao laki zadatak. Pokušava ući u konkretno tkivo ovog društva, a ovom društvu nedostaje transparentnost. Zbog toga se kod razrade nekih pitanja, kao što je ono o pretvorbi i privatizaciji, našao pred ne malim problemima. Ova netransparentnost u svezi podataka, objektivnih činjenica, itd. kriva je ako ova knjiga katkada izgleda kao nedovoljno kritička u odnosu na stanje stvari. Mislim da je to problem koji pogađa svakoga tko se bavi pitanjem angažmana Crkve u ovom društvu. Ovo moraju imati u vidu i svi oni koji od Crkve očekuju da bude vječito prisutni glas savjesti u društvu. Problem netransparentnosti tiče se i drugih tijela u Crkvi, ne samo Centra za promicanje socijalnog nauka. Spominjem samo npr. komisiju HBK »Iustitia et pax«.

Mislim da je jedan od prioriteta ciljeva ove knjige u njezinom prvom dijelu pokušaj da se uspostave neki prioriteta u

ovom društvu koji su donekle zamagljeni. Jasna osuda tzv. »graničnog morala«, inzistiranje na važnosti etičkog odgoja, problem odnosa individualne i društvene etike, problem solidarnosti, potreba pojašnjavanja pojmova kojima se služimo, sve su to pokušaji da se uspostavi neki red, neka jasna ljestvica prioriteta koji bi trebali biti ostvareni postupno, imajući u vidu čak i kronologiju. Ne možemo svim silama srljati u visoki standard ako prije ne poradimo na odgoju za etičko ponašanje. Ne možemo očekivati eliminaciju »grijeha struktura« ako ne poradimo na stvaranju individualne etičnosti. Nije moguće stvoriti socijalni mir ako prije ne profunkcionira društvena solidarnost. Ne možemo se usuglasiti oko nekog etičkog minimuma ponašanja i djelovanja ako se prije ne složimo oko nekih temeljnih pojmova kao što su etika, pravednost, politika, socijalnost, itd. Važni su stoga pokušaji autora da probleme kao što su nezaposlenost sagledava ne samo kao gospodarske, nego prvenstveno kao socijalne probleme.

Drugi dio knjige razmatra problematiku vjernika laika u novim unutarcrkvenim i društvenim odnosima: Pitanje laikata u Hrvatskoj u posljednja tri desetljeća, Odnos prezbitera i vjernika laika, Vjernik laik i politika.

Ova dva dijela ne mogu se promatrati odijeljeno, jer mi, na kraju krajeva, svekolički angažman Crkve na planu društvenih odnosa gledamo kroz prizmu laikata. Možda nije pretjerano ustvrditi da je problematika u drugom dijelu knjige preduvjet da se efikasno ostvari ono rečeno u prvom dijelu.

Kao odgovor na mnoge primjedbe upućene u zadnje vrijeme na račun Crkve da je predugo šutjela, da je premalo djelovala putem laika, dovoljno je pročitati članak »Pitanje laikata u Hrvatskoj u posljednja tri desetljeća«. Ovdje autor nastoji pronaći one silnice u hrvatskom društvu i Cr-

kvi koje mogu pomoći u sveopćoj demokratizaciji. To je onaj »humus« koji već postoji i na kojem je moguće graditi laički angažman. Valja ga prepoznati i, što je još važnije, vrednovati.

U trećem dijelu knjige autor pokušava stvoriti okvire u kojima je moguće govoriti o autentičnim kršćanskim zajednicama, imajući u vidu da smo suočeni s navalom mnogih novih zajednica čiji identitet nije uvijek jasan, te na kraju donosi pokušaj primjene svega toga na temi dužnosti kršćanina u zaštiti čovjekove okoline.

Vrijednost ove knjige sastoji se i u nečemu ne manje važnom. Naime, ona upozorava na bitne točke u socijalnim dokumentima u svezi mnogih pitanja. U današnje vrijeme kada se moderni čovjek, pa i vjernik-laik, teško odlučuje na čitanje opsežnih crkvenih socijalnih dokumenata, a još teže opširnih komentara, ovakvo sažimanje crkvenog nauka efikasan je način popularizacije socijalnog nauka. Nije nam odmet spomenuti i opsežnu pomoćnu literaturu, pogotovo onu na hrvatskom jeziku, koja, sabrana ovako na jednom mjestu, predstavlja sama za sebe veliku vrijednost.

Josip Grbac

ADOLF POLEGUBIĆ, *Laici u Crkvi i društvu u Hrvatskoj od 1900. Njihova duhovnost, crkvena i društvena pozicija i njihove institucije na temelju prosudbe Drugoga vatikanskog sabora*, Biblioteka Ravnokotarski Cvit, urednik i nakladnik dr. fra Stipe Nimac, Lepuri 1999., 119 str.

Iako suvremeni crkveni nauk, posebice nakon Drugog vatikanskog sabora, polazi sa stajališta kako se Crkva ne nalazi i ne djeluje negdje izvan ovoga svijeta